

1692 Grim Tomtom

En vakker sommerdag rir en staselig offiser på sin hest innover skogen ved Bulandsvatnet i Hegra. Sola varmer godt, og han føler seg noe beklemt i sin uniform. Tidligere på dagen hadde han vært en tur i embets medfør på Skjølstad, og tenkte å kombinere turen med et besøk innover mot Bulandet hvor han aktet å bygsle til seg en liten ryddet skogplass med tanke på seterbruk. Dette var oberstløytnant Kyhn. I en lengre periode hadde han holdt til på Vold i Stjørdal. Nå var han beordret til stilling som kommandant på Munkholmen, hvor han skulle tiltre førstkommende januar. Mens han red innover skogen tenkte han på sin nye oppgave som vokter over statsfangen Griffenfeldt. Samtidig var han bekymret for sin datters mann som hadde blitt så dårlig. Obersten likte godt de lange kvelder han kunne sitte sammen med sin svigersønn, lektor Melchior Danielsen Ramus, og diskutere nasjonens problemer.

Etter en stund stoppet Hans Kyhn hesten oppe på et lite platå. Han steg av og satte seg på en stein med utsikt utover en liten trang dal, hvor et bekkefar stadig grov seg dypere og dypere ned mellom bregnene. På den andre siden steg terrenget sakte oppover mot en større åsrygg hvor store steiner utgjorde en naturlig festning. Tankene vandret nå tilbake på årsaken til rideturen. Kyhn likte dårlig at mektige Schultz på Værnes under en fest for nyankomne offiserer hadde gitt uttrykk for at han ikke satte pris på at en del mindre plasser i Hegra nå ble bygslet til seterbruk.

Mens han sitter slik og tenker, planlegger og forsøker å se fremover, føler han seg beskuet. Denne følelse er latent hos de fleste av oss, og trolig sterkest blant folk som ferdes i folketom natur. Kyhn føler at noen ser på han oppe fra ”festningen” på andre siden av dalen. Men det er vanskelig å se. Sola står midt i mot. Men Kyhn er nå helt sikker. Han er iaktatt. Etter så mange år i felten, og med utallige turer i fjellet på jakt og fiske, vet obersten hvordan han skal forholde seg. Han må for all del ikke røpe at han har oppdaget den eller de som følger med ham her inne i den dypeste skog og utkant - langt vekk fra folk. Selvsagt kan det være en jeger, fisker, gjeter eller annen person i et naturlig ærend, men det ville da vært normalt å gi seg til kjenne – komme frem og hilse på, få høre nytt og ellers tilfredsstillende sin nysgjerrighet. Og Kyhn i sin uniform fremstod som alt annet enn en farlig omstreifer. Kyhn visste hva han skulle gjøre. Nemlig late som ingenting, mens han samtidig gjorde seg klar til å tenne et bål, lage seg mat eller ta opp annen virksomhet som indikerte at han ble på stedet en stund. Etter å ha samlet litt ved fra selve platået, ble veien litt lengre inn i skogen etter mer bålved. Ved tredje oppsamling følte Kyhn at han var kommet i skjul og kunne forsvinne, gjøre en sirkel og etter noen minutter komme seg bak åsen med ”festningen” på og overraske vedkommende bakfra.

Til tross for sine år følte Hans Kyhn seg lett på foten, og brukte ikke mange minuttene på sin planlagte ferd. Samtidig måtte han forholde seg rolig slik at han ikke røpet sin vandring. Etter noen minutter kom han seg opp og bak ”festningen”, og han begynte sin listende vandring ned mot de store steinene som han var sikker på at noen gjemte seg foran. Da skogen ble noe mer glissen, kunne han skimte sin egen hest på andre siden av kløfta. Normalt skulle den ha gått fredelig og beitet av det karrig graset. Men den stod nå og strakk hals og så i retning skogbrynet hvor Kyhn kom fra. Dette var et dårlig tegn. Noe hadde vakt hestens interesse. Det kunne ikke være ham selv. Og helt riktig. Det var ingen ved steinene. Men Kyhns skarpe syn og naturevner så straks at noen hadde vært ved steinene kun for noen minutter siden. Graset var på vei opp igjen. Merker som en vanlig søndagsturist innover skogen i dag ikke ville legge merke til, fortalte derimot Kyhn at det ikke hadde vært et dyr, men ett menneske – ikke flere. Kyhn skjønnte straks at hans egen plan var gjennomskuet. Her var det ingen vits i å være

forsiktig lengre, men komme seg raskest mulig til hesten og av sted. Han likte seg dårlig nå - her inne i skogen hvor han ikke var særlig kjent. Mens han red raskt nedover mot bygda igjen tenkte han på hvorfor vedkommende ikke hadde gitt seg til kjenne. Dette var høyst merkelig. Etter hvert forsvant hendelsen ut av Kyhn's tanker, og han glemte hele episoden. Oberst Kyhn døde 6 år senere i 1698.

Sist i september ble det under et selskap på en av storgårdene i Hegra snakket om en fremmedkar som hadde vært innom flere gårder for å bytte til seg noe mat. Dette hadde ikke skjedd kun en gang av en forbipasserende. Andre som bodde lengre nede i Stjørdalen hadde opplevd det samme, med flere måneders mellomrom og beskrivelsen av fremmedkaren tydet på en og samme person. En gutt fra en av husmannsplassene hadde en dag han var på fisketur innover marka, følt røklukt – men ikke tenkt mer over det. Men da også flere skogsvandrere fortalte om merkelige ”følelser” – begynte praten å gå om det underlige der inne i skogen ved Bulandet. Noen fortalte at skogen var plutselig blitt så livløs – et sikkert tegn på at noen forstyrret naturens egne kamper og revier. De mest ivrige i kjeften fikk det raskt til at både trollkjerringer og hulder var på ferde.

Så gikk det både vinter og vår – ja, kanskje gikk det flere vintre. Ulike jegere fortalte at de hadde sett en person der inne. De hadde sett ei gamle, ja, til og med et simpelt hus av tømmer og plankebiter. Og det bodde noen der. Men vedkommende var aldri hjemme. Han kom seg alltid unna. Dette måtte være en fyr med et meget godt utbygd ”vardøger”. Han følte på seg når noen entret ”hans territorium”. Han hadde sine varsler og sine ”fluktruter” og trolig alternative ”hjem” dypere inn i skogen eller fjellet.

Det du nettopp har lest er en fingert historie. Etter som årene gikk – fikk en slike ”vandlesoger” mer næring. Den ble koblet sammen med andre tradisjonsfortellinger, dramatisert og modernisert. Kanskje gikk det flere generasjoner mellom nye varianter dukket opp – hendelsen kunne ha skjedd på 1700-tallet eller 1800-tallet. Hvem vet? Vår store avdøde lokalhistoriker, Einar Hermstad, etterlyste i sin tid en person som het Grim Tomtom. Han skulle ha bodd der inne i skogen ved Bulandet. Det var i lange tider merker etter noen gamle hustufter, hvor denne Grim Tomtom skulle ha holdt til. Navnet tilsier at det ikke var noen trønder. Var det i det hele tatt en Grim Tomtom, måtte han trolig vært en fredløs – en på flukt. Vi finner trolig lignende historier i avsidesliggende bygder rundt om i landet. Men det gjør ikke tradisjonsfortellingen mindre verd – også i Stjørdalen og andre trønderdaler har helt sikkert fredløse – for kortere eller lengre perioder - søkt trygghet. Derfor ligger det alltid en viss sanhetsgehalt i slike ”vandlesoger”.